

УДК 373.5.035-053.6

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.9>

Наталія СУШИК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9878-9115

Бібліографічний опис статті: Сушик, Н. (2021) Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку. *Humanitas*, 2, 58–62, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.9>

**КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ «БУДУЄМО МАЙБУТНЄ РАЗОМ»
ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ТА ЮНАЦЬКОГО ВІКУ**

У статті обґрунтовано, що діти підліткового та юнацького віку в реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» здобувають інтегровану сукупність компетентностей (правову, комунікативну, життєву, соціальну) особистості, яка забезпечує здатність: 1) відповідально, ефективно реалізовувати права та обов'язки в усіх сферах життєдіяльності; 2) толерантно й ефективно спілкуватися з людьми в різних життєвих ситуаціях; 3) успішно вирішувати актуальні завдання на різних вікових етапах в усіх сферах життєдіяльності, спрямовувати соціальні й особистісні ресурси на самовдосконалення; 4) ефективно співпрацювати з партнерами в групі, команді, колективі, виконувати різні соціальні ролі та функції («громадянина», «працівника», «студента», «учня», «лідера громадської організації» та інші).

Визначено особливості технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку: 1) цілеспрямована; 2) модульна; 3) групова; 4) інтерактивна.

Обґрунтовано, що ефективність реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку залежить від врахування умов: 1) рівня професійної компетентності суб'єктів реалізації цієї технології; 2) діагностики рівня сформованості визначених компетентностей дітей цільової групи на початковому та завершальному етапі; 3) ефективної партнерської взаємодії суб'єктів і об'єктів цієї технології; 4) оптимальної кількості учасників цільової групи (15–20 осіб); 5) соціально-демографічних характеристик (вік, стать, національність, місце проживання, складні життєві обставини) дітей цільової групи; 6) індивідуальних особливостей (потреби, мотиви, інтереси, задатки, здібності, якості) учасників цільової групи; 7) оптимального й ефективного проведення тренінгових занять; 8) дотримання часу початку та завершення, тривалості, періодичності проведення тренінгових занять; 9) оптимального й ефективного використання методів, засобів соціального виховання особистості у структурі тренінгових занять; 10) методичного, технічного матеріального забезпечення реалізації цієї технології.

Ключові слова: компетентність, правова, комунікативна, життєва, соціальна компетентності, технологія соціального виховання особистості.

Nataliia SUSHYK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-9878-9115

To cite this article: Kompetentnisnyi pidkhid u realizatsii tekhnolohii sotsialnoho vykhovannia “Buduiemo maibutnie razem” ditei pidlitkovoho ta yunatskoho viku [Competent approach in realization of technology of social education “Build the future together” of children and teenagers]. *Humanitas*, 2, 58–62, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.9>

**COMPETENT APPROACH IN REALIZATION OF TECHNOLOGY OF SOCIAL
EDUCATION “BUILD THE FUTURE TOGETHER” OF CHILDREN AND TEENAGERS**

In this article explained, that teenagers in technology of social education “Build the future together” receive integrating competence (lawful, communicative, mundane, social) of personality that provides an ability: 1) to responsibly, effectively realize rights and duties in all aspects of everyday life; 2) effectively communicate with people in all aspects of life; 3) successfully resolve different tasks at all age stages in all parts of everyday life; 4) successfully work together

with partners in groups, team, complete different social roles and functions (citizen, pupil, the older of social organization and so on).

Stated the specifics of technology of social education "Build the future together" of children and teenagers: 1) purpose-full; 2) modular; 3) group; 4) interactive.

Stated that development, forming of competence (lawful, communicative, mundane, social) of personality in realization of technology of social education "Build the future together" of children and teenagers is depending on the following conditions: 1) the level of professional competence of the subject of realization of this technology; 2) diagnostic of level of development of stated competence in children of the targeted group in the beginner and finisher state; 3) effectiveness of partnership of the subjects on objects of this technology; 4) optimal quantity of participants of the targeted group (15–20 members); 5) social demographic characteristics (age, gender, nationality, the place of living, complicated life situations) of children in the targeted group; 6) individual specifics (needs, motives, interests, abilities, qualities) of members of the targeted group; 7) optimizing and effective of way to teach a training course; 8) following the time of the beginning and end, length, periodic of training course; 9) optimal and effective use of methods, tools of social education of personality in the structure of training courses; 10) methodical, materialistic, technical supplementation in realization of this technology.

Key words: competence, lawful, communicative, mundane, social competence, technology of social education of personality.

Постановка проблеми. Діти підліткового та юнацького віку в реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» здобувають інтегровану сукупність компетентностей (правову, комунікативну, життєву, соціальну), яка забезпечує здатність особистості: 1) відповідально й ефективно реалізовувати права та обов'язки в усіх сферах життєдіяльності; 2) толерантно й ефективно спілкуватися з людьми в різних життєвих ситуаціях; 3) успішно вирішувати актуальні завдання на різних вікових етапах в усіх сферах життєдіяльності, спрямовувати соціальні й особистісні ресурси на самовдосконалення; 4) ефективно співпрацювати з партнерами у групі, команді, колективі, виконувати різні соціальні ролі та функції («громадянина», «працівника», «учня», «лідера громадської організації» та інші) [1, с. 894].

Розвиток, формування компетентностей (правової, комунікативної, життєвої, соціальної) особистості у реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку передбачає такі послідовні етапи:

1. Формування *цінностей* (права людини і дитини, спілкування, життя, лідерство), *ціннісних орієнтацій* (реалізація прав людини і дитини; толерантне, ефективне спілкування; успішне, щасливе життя; відповідальне, активне лідерство), *знань* про правові та моральні норми, правила поведінки особистості в суспільстві.

2. Формування *усвідомленого та відповідального ставлення* особистості до визначених цінностей, ціннісних орієнтацій, знань про правові та моральні норми, правила поведінки в суспільстві.

3. Формування *переконання* особистості здійснювати свою життєдіяльність на основі визначених цінностей, ціннісних орієнтацій, знань про правові та моральні норми, правила поведінки в суспільстві.

4. Формування *умінь, навичок* особистості застосовувати знання для цілеспрямованого, ефективного виконання різних видів діяльності.

5. Формування *здатності особистості активізувати, мобілізувати, ефективно застосувати* цінності, ціннісні орієнтації, знання, переконання, уміння, навички у визначених умовах [1, с. 895].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із метою визначення об'єкта, суб'єкта, мети, завдання, структури, змісту, форм, методів, тривалості реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку, ми проаналізували програму профілактики конфліктів та правопорушень «Будуємо майбутнє разом» серед учнівської молоді (Л. Зуб, Т. Журавель, Т. Лях, Л. Мельник, Ю. Пилипас, К. Сергєєва, М. Снітко, Н. Стрєєва, В. Янковець) [2].

Мета статті – визначити особливості й умови ефективної реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологія соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку характеризується такими особливостями:

1) *цілеспрямована*, здійснює розвиток, формування компетентностей (правової, комунікативної, життєвої, соціальної) особистості;

2) *модульна*, складається з чотирьох змістових модулів;

Характеристика технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку на основі компетентнісного підходу

№ з/п	Компоненти технології	Характеристика компонентів технології	
1	2	3	
1.	Об'єкт технології	діти підліткового (14 років) та юнацького (15–18 років) віку	
2.	Суб'єкти реалізації технології	фахівці із соціальної роботи, соціальні педагоги, педагоги закладів загальної середньої освіти	
3.	Мета технології	розвиток, формування компетентної особистості	
4.	Завдання технології	формування компетентностей (правової, комунікативної, життєвої, соціальної) дітей підліткового та юнацького віку	
5.	Структура технології	<i>Структура технології для дітей підліткового та юнацького віку:</i> Модуль 1. «Права та обов'язки» (п'ять занять) Модуль 2. «Сприйняття різноманітності – основа толерантності» (сім занять) Модуль 3. «Побудова позитивної життєвої перспективи» (вісім занять) Модуль 4. «Лідерство та активна життєва позиція» (вісім занять)	
6.	Зміст технології	1) формування правової компетентності дітей підліткового та юнацького віку:	
	Модуль 1. «Права та обов'язки». Заняття 1. «Права людини та дитини». Заняття 2. «Як захистити свої права». Заняття 3. «Негативні соціальні явища та їх подолання». Заняття 4. «Ти і закон». Заняття 5. «Ти і поліція».	цінність	права людини і дитини
		ціннісна орієнтація	реалізація прав людини і дитини
		знання	правоздатність, види, зміст прав дитини; дієздатність, правові норми, правила, обов'язок, відповідальність, види відповідальності малолітньої та неповнолітньої дитини; мета, завдання, функції, установ, які захищають права дітей; негативні явища у громаді та суспільстві, причини виникнення, методи попередження правопорушень, протиправна / відповідальна поведінка особи; основні права та правила спілкування з поліцією
		переконання	дотримуватися правових норм і правил поведінки в різних життєвих ситуаціях
		уміння, навички	реалізувати, захищати свої права
		здатність	відповідально поводитися згідно з правовими нормами і правилами в різних життєвих ситуаціях
		Модуль 2. «Сприйняття різноманітності – основа толерантності». Заняття 1. «Основи толерантності». Заняття 2–3. «Успішне спілкування для побудови успішних стосунків». Заняття 4. «Вчимося розуміти та поважати інших». Заняття 5. «Усі ми різні – всі ми особливі». Заняття 6. «Гендерна рівність». Заняття 7. «Толерантність до себе та до оточуючих».	2) формування комунікативної компетентності дітей підліткового та юнацького віку:
	цінність		спілкування
	ціннісна орієнтація		толерантне, ефективне спілкування
	знання		особистість, індивідуальність, індивідуальні особливості, соціальні стереотипи, гендерні ролі, гендерна рівність, толерантність, толерантне ставлення; сутність, структура, види, функції, стилі спілкування; причини виникнення, стадії розвитку конфліктів, стратегії, методи, засоби їх ефективного розв'язання
	переконання		толерантне спілкування з людьми
	уміння, навички		ефективно застосовувати стилі, вербальні та невербальні засоби спілкування; встановлювати психологічний контакт зі співрозмовником; активно слухати співрозмовника; здійснювати переконливий вплив на нього; співчувати та співпереживати; попереджати, конструктивно розв'язувати конфлікти
	здатність		ефективно, толерантно спілкуватися з ровесниками та іншими людьми
	Модуль 3. «Побудова позитивної життєвої перспективи». Заняття 1. «Від мрій до дій!». Заняття 2. «Самопізнання». Заняття 3. «Формування позитивного ставлення до себе». Заняття 4. «Розвиток необхідних життєвих навичок». Заняття 5. «Вчимося робити вибір». Заняття 6. «Постановка цілей». Заняття 7. «Самотивація та підтримка». Заняття 8. «Вчимося долати труднощі».	3) формування життєвої компетентності дітей підліткового та юнацького віку:	
		цінність	життя людини
		ціннісна орієнтація	успішне, щасливе життя
		знання	життєві перспективи, мрії, колаж мрій, цінності, позитивне ставлення до себе та інших людей; критерії, алгоритм визначення цілей, мотиви, стимули, ресурси для їх досягнення, програма самовдосконалення (самопізнання, самовизначення, самореалізація, успіх) особистості
		переконання	життєве самовизначення, успішна самореалізація особистості
		уміння, навички	визначати цілі, розробляти перспективні плани, використовувати ресурси для здійснення запланованих дій, приймати та реалізовувати відповідальні рішення, долати перешкоди
		здатність	досягати успіху в різних життєвих ситуаціях

1	2	3	
	Модуль 4. «Лідерство та активна життєва позиція». Заняття 1. «Лідер та лідерські якості». Заняття 2. «Чи лідер я?». Заняття 3. «Як зростити в собі лідера?». Заняття 4. «Розвиваємо лідерські якості». Заняття 5. «Імідж лідера». Заняття 6. «Лідер та його команда». Заняття 7. «Лідер – ініціатор позитивних змін у житті громади». Заняття 8. «Лідер – організатор волонтерської діяльності».	4) формування соціальної компетентності дітей підліткового та юнацького віку:	
		цінність	лідерство
		ціннісна орієнтація	відповідальне, активне лідерство
		знання	ознаки, функції, типи, якості, імідж лідера; діагностика та фактори, що впливають на формування, лідерських якостей особистості; взаємозв'язок лідерства та створення команди, особливості формування та функціонування команди; активна громадянська позиція, ініціатива лідера у розв'язанні проблем на рівні громади; волонтер, волонтерська ініціатива, діяльність, акція, ресурси для її здійснення
		переконання	відповідальність лідера за прийняття, реалізацію рішень
		уміння, навички	визначити проблему, ідею, пропозицію, створити ініціативну групу, проектувати діяльність, розробити та реалізувати програму дій, взаємодіяти у групі, команді, виконувати лідерські функції, створити, презентувати власний імідж лідера
		здатність	відповідально й ефективно реалізувати лідерські функції в групі, команді
7.	<i>Форми реалізації технології</i>	Групові форми соціального виховання особистості: тренінг, тренінгові заняття	
8.	<i>Методи реалізації технології</i>	Методи соціального виховання особистості: бесіда, інформаційне повідомлення, мозковий штурм, дискусія, переконання, приклад, робота в малих групах, метод вправ, кейс-метод, рольова гра	
9.	<i>Тривалість реалізації технології</i>	28 занять по 2 академічні години (56 академічних годин) із періодичністю 1–2 рази на тиждень упродовж навчального року	
10.	Навчально-методичне забезпечення технології «Будуємо майбутнє разом»: програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді : навч.-метод. посіб. / Л. В. Зуб, Т. Л. Лях, Л. А. Мельник та ін.; за ред. Т. В. Журавель, М. А. Снітко. Київ : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2016. 298 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16977/1/Zhuravel_Liakh_Snitko_BMR_KSPSR_IL.pdf (дата звернення: 08.03.2021).		

3) *групова*, визначає проведення двадцяти восьми тренінгових занять;

4) *інтерактивна*, передбачає застосування форм, методів, засобів соціального виховання особистості на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії фахівців та учасників цільової групи (див. табл. 1).

Висновки. Ефективність реалізації технології соціального виховання «Будуємо майбутнє разом» дітей підліткового та юнацького віку залежить від врахування умов:

1) рівня професійної компетентності суб'єктів реалізації цієї технології (фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів, педагогів закладів загальної середньої освіти);

2) діагностики рівня сформованості компетентностей (правової, комунікативної, життєвої, соціальної) дітей цільової групи на початковому та завершальному етапі;

3) ефективної партнерської взаємодії суб'єктів і об'єктів цієї технології;

4) оптимальної кількості учасників цільової групи (15–20 осіб);

5) соціально-демографічних характеристик (вік, стать, національність, місце проживання, складні життєві обставини) дітей цільової групи;

6) індивідуальних особливостей (потреби, мотиви, інтереси, задатки, здібності, якості) учасників цільової групи;

7) оптимального й ефективного проведення тренінгових занять [1, с. 908–909];

8) дотримання часу початку та завершення, тривалості, періодичності проведення тренінгових занять;

9) оптимального й ефективного використання методів, засобів соціального виховання особистості у структурі тренінгових занять [1, с. 914–916];

10) методичного, технічного, матеріального забезпечення реалізації цієї технології.

Перспективи подальших досліджень передбачають формування компетентностей лідера в реалізації технології соціального виховання особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sushyk Nataliia Competent approach to realization of technology of social education of personality. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes* : monograph / edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice: Publishing House of University of Technology, 2021. P. 893–916, 1219. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf> (дата звернення: 08.03.2021)

2. «Будуємо майбутнє разом» : програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді : навч.-метод. посіб. / Л.В. Зуб, Т.Л. Лях, Л.А. Мельник та ін.; за ред. Т.В. Журавель, М.А. Снітко. Київ : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2016. 298 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16977/1/Zhuravel_Liakh_Snitko_BMR_KSPSR_IL.pdf (дата звернення: 08.03.2021).

REFERENCES:

1. Sushyk, N. (2021). Competent approach to realization of technology of social education of personality. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes*. M. Gawron-Łapuszek, Y. Suchukova (Eds.). Katowice: Publishing House of University of Technology, (pp. 893–916). Retrieved from <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf> (data zvernennia: 08.03.2021) [in English].

2. Zub, L.V., Liakh, T.L., Melnyk, L.A. et al. (2016) “Buduiemo maibutnie razom” : Prohrama profilaktyky konfliktiv ta pravoporushen sered uchnivskoi molodi : navch.-metod. posib. [Build the future together : Program for the prevention of conflicts and violations among students : educational-methodological manual]. T.V. Zhuravel, M.A. Snitko (Eds.) Kyiv: Obnova Compani. *elibrary.kubg.edu.ua* Retrieved from http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16977/1/Zhuravel_Liakh_Snitko_BMR_KSPSR_IL.pdf (data zvernennia: 08.03.2021) [in Ukrainian].